

Izvan. prof. dr. sc. Hrvoje Petrić
Odsjek za povijest
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3.
10000 Zagreb

Primljeno/Received: 15.02.2015.
Prihvaćeno/Accepted: 28.04.2015.

O ISELJAVANJU VLAŠKOG STANOVNIŠTVA IZ ZAPADNOG PAPUKA, RAVNE GORE I PSUNJA TE SUSJEDNIH PODRUČJA KRAJEM 16. I POČETKOM 17. STOLJEĆA

Sažetak: Proces iseljavanja s istraživanog prostora krajem 16. i početkom 17. stoljeća (uz kasnija doseljavanja) stvorilo je etničke, jezične, socioekonomske i kulturne odnose, koji su bili osnovicom kasnije pa nemalim dijelom i današnje prostorne organizacije te strukture njegove naseljenosti. Porazi osmanskih postrojbi na granici Osmanskoga i Habsburškog imperijalnog sustava u savsko-dravskom međurječju su sve više djelovali na kršćane u osmanskim pograničnim sandžacima te su osobito Vlasi Pakračko-cerničkog sandžaka počeli organizirano prelaziti na habsburšku stranu u većem broju krajem 16. stoljeća. To treba posebno promatrati u kontekstu tzv. „dugog rata“ (oko 1591. – 1606.). U članku se daje tek nekoliko osnovnih informacija koje ilustriraju iseljavanje vlašoga srpskopравoslavног stanovništva iz zapadnog Papuka, Ravne gore i Psunja te susjednih područja krajem 16. i početkom 17. stoljeća na prostore hrvatsko-slavonske Vojne krajine.

Ključne riječi: Vojna krajina, Vlasi, naseljavanje, osmanlije, Habsburška monarhija

O problematici (srpsko)pravoslavnih Vlaha pod osmanskom vlašću na prostoru zapadnog Papuka, Ravne gore, Psunja i drugih područja pisano je dosta,¹ dok je vlašku problematiku

---

¹ Vidi: WINNIFRITH, J. Thomas, *The Vlachs: The History of a Balkan People*, London, 1987.; Zef, MIRDITA, *Vlasi u historiografiji*, Zagreb, 2004.; MOAČANIN, Fedor, *Vojna krajina do kantonskog uređenja 1787.*, u: *Vojna krajina (Povijesni pregled – historiografija – rasprave)*, ur. D. Pavličević, Zagreb, 1984., str. 34.-37.; isti, *Pokušaji sporazumijevanja između hrvatskog plemstva i vlaha Varaždinskog generalata u 17. stoljeću*, u: *Vojna krajina*, n. dj., str. 276. – 278. Od novije literature koja se bavi vlaškom problematikom usp. MOAČANIN, Nenad, *Turska Hrvatska – Hrvati pod vlašću Osmanskog Carstva do 1791.*, Zagreb, 1999., str. 75.-90.; KUDELIC, Zlatko, *Pravoslavlje i pitanje crkvene unije u Hrvatskoj od Žitvanskog mira 1606. godine do izbora unijatskog biskupa Pavla Zoria 1670. godine*, doktorska disertacija, Zagreb, Filozofski fakultet, 1999.; MIRDITA, Zef, *Vlasi u jugoslavenskoj historiografiji*, *Časopis za suvremenu povijest*, god. 34, br. 1, 2002., str. 201. – 218.; Drago, ROKSANDIĆ, *Etnos, konfesija, tolerancija*, Zagreb, 2004..

u susjednom Požeškom sandžaku obradio Nenad Moačanin.² Osmanlije su svoj sandžak prvo organizirale na širem prostoru oko Čazme,³ da bi nakon 1565. središte sandžaka bilo premješteno na istok, isprva u Pakrac te naposljetku u Cernik.⁴ „Plodni i napušteni krajevi u savsko-dravskom međurječju, koji se u suvremenim izvorima obilježavaju kao 'deserta' tj. pustinja, postali su oko 1600. pogodno tlo za smještaj došljaka koji su ondje preuzeli vojnu dužnost graničara. Ti su se došljaci obično sami služili imenom Vlaha, odnosno 'vlaških sinova', ističući na taj način ponajprije svoj društveni položaj slobodnog stočara ratnika kakav su uživali i pod turskom vlašću. Budući da su se od starosjedilaca razlikovali, između ostaloga, i po vjeri, razumljiva je i upotreba naziva 'natio Valachorum' za njih u ponekom dokumentu izrazito službenog značaja. Prema tome, ime Vlah samo je sinonim etničkog imena Srbin pa nema opravdanog razloga da se ono i danas još u ozbiljnim znanstvenim radovima piše malenim početnim slovom.“⁵

Početak 1586. godine Osmanlije su napali Slavonsku vojnu krajinu. Kada je bosanski beglerbeg Ferhat Sokolović, nakon neuspješnog pohoda na Bihać, pokušao u veljači 1586. krenuti na osvajanje utvrde Gradac, istovremeno je požeški sandžak „četovao do Koprivnice“, a osmanska vojska je iz prekodravnih osmanskih utvrda napala Đurđevac te tamo zarobila 13 haramija i 2 zastavnika. Osmanski napad nije uspio pa su snage predvođene barunom Mihaelom Szekelyom i kapetanom Globitzerom krenule u protunapad na Sirač, gdje su se „nalazili najpogibelniji kalauzi (Colaussen), kneževi i harambaše“ koji su često napadali Kraljevinu Slavoniju. Napadači su popalili sela oko Sirača te odveli više od 100 vlaških (Walachische) žena i djece. Tom je prilikom bio uhvaćen i knez Peašinović sa ženom i djecom, koji je bosanskom belerbegu bio savjetnik i vodič pri napadu na Gradac. Peašinović je obećao da će iz Osmanskog Carstva dovesti svoje Vlahe.⁶ To je bio uvod u veliku seobu Vlaha na područje oko utvrda Slavonske krajine. Porazi osmanskih postrojbi u Slavonskoj su vojnoj krajini sve više djelovali na kršćane u osmanskim pograničnim sandžacima „te su osobito Vlasi Pakračko-cerničkog sandžaka počeli prelaziti na kršćansku stranu.“⁷

Zapovjednik Slavonske krajine Vid Halek 21. je listopada 1587. javio štajerskomu zemaljskom odboru da su još prošle 1586. godine najodličniji kalauzi i harambaše, a među

² MOAČANIN, Nenad, Vlasi u Požeškom sandžaku 1545. – 81., *Vojna krajina*, n. dj., str. 193. – 198.

³ MAŽURAN, Ive, Pakrački ili Cernički sandžak, *Historijski zbornik*, god. XIX. – XX., Zagreb, 1966.–1967., str. 409.

⁴ ŠABANOVIĆ, Hazim, *Bosanski pašaluk*, Sarajevo, 1959., str. 59.

⁵ ŠIDAK, Jaroslav, O značenju Vojne krajine u hrvatskoj povijesti, *Historijski zbornik*, XXXV., 1982., str. 3. Objavljeno i u: *Vojna krajina. Povjesni pregled – historiografija – rasprave*, n. dj., str. 11.

⁶ LOPAŠIĆ, Radoslav, Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskog arhiva u Gradcu, *Starine*, knj. 19, 1887., str. 49.

⁷ KLAJČ, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, knj. 5, Zagreb, 1988., str. 456.

njima i knez Ivan Peašinović iz Pakračkog sandžaka, izrazili želju da sa ženama i djecom te imetkom presele iz Osmanskog Carstva „u kršćanstvo“. Prije 14 dana krenuli su harambaše sa svojim ljudima iz Požeškoga i Pakračkog sandžaka pod izlikom da će se iseliti u Koppan ili Stolni Biograd. No nisu se iselili tamo, nego su prešli granicu i došli u Koprivnicu. Oni su imali mnogo stoke, a posebice konja. U okolici Koprivnice nastanili su se Andrija Dijaković, Stipan Bošković, pop Gregorije, Radoja Radenković, Vujo Radičević, Karan Rakoš i Radivoj Čalić, dok su se u Varaždin uputili Ivan Peašinović, Miljoš od Grahovljan, Vujo Vranešac, Vuica Daničić, Rajko Dijaković, Vučeta Tepac i Milan Katalenić.⁸ Iz ovoga bismo mogli zaključiti da se većina Vlaha naselila u podjednakom omjeru u okolicu Koprivnice i Varaždina. Usto je zanimljiv podatak da se u okolicu Koprivnice s vlaškim stanovništvom doselio i pop Gregorije, što jasno ukazuje na to da su Vlahe, uza svjetovne vođe predvodili i pravoslavni svećenici.

Zapovjednik Halek primijetio je da su doseljenike predvodili najodličniji kalauzi u čitavomu Pakračkom sandžaku, a osobito dvojica među njima. Halek je istaknuo kako se već dulje vrijeme oni nisu dali upotrijebiti za napade na područje oko slavonskih krajiških utvrda, a martolozii „nisu nikad manje štete pravili, nego li ove jeseni“ (1587.). Halek je također napomenuo da, kada se ova seoba dovrši, „izvjesno je da će vlaška sela oko Sirča maknuti se od granice, i da će otuda i Turci otići, a beg će teško odgovarati kod Cara radi prijelaza toli brojnih kalauza i harambaša u naše priedjele jer se to nije već odavna, i odkako ljudi pamte, dogodilo na ovoj krajini.“ Halek je istovremeno molio za dozvolu da se u krajišku službu prime knez Ivan Peašinović, Miloš od Grahovljan, Vujo Vranešac, Vujica Saničić i Rajko Dijaković. Halek je uvjeravao da će ti ljudi biti vjerni. Štajerski staleži preporučili su kalauze Ratnom vijeću u Grazu, a nadvojvoda Karlo je 5. studenoga 1587. dopustio da se kalauzima podijeli zemlja, koje je bilo dosta, „a to je nadvojvoda tim radje dozvolio, što se takovih pribjega bilo već odprije naselilo oko Ptuja i Maribora.“⁹

Devet godina kasnije, 1596., Ivan Peašinović se sa svojom braćom te ostalim Vlasima preselio na zemljište križevačkoga Gornjega grada. Vlasi su na 20 godina bili oslobođeni od svih podavanja.¹⁰ U međuvremenu je 1595. godine u Križevce došao vlaški episkop¹¹ (*Wallachischen bischofs*) koji je bio poglavarom svojih vjernika u Požeškom, odnosno Cerničkome sandžaku. Episkop je, na pitanje zapovjednika zašto je došao, izjavio da je život Vlaha u Osmanskom Carstvu „svaki dan sve nesnosniji“, tužio se na nasilja od strane Osmanlija

---

⁸ LOPAŠIĆ, Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskog arhiva u Gradcu, n. dj., str. 54.

⁹ LOPAŠIĆ, Radoslav, Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu, n. dj., str. 54.

¹⁰ LOPAŠIĆ, Radoslav, *Spomenici hrvatske krajine* (dalje: SHKR), knj. 1, Zagreb, 1886., str. 255.

¹¹ GRBIĆ, Manojlo, *Karlovačko vladičanstvo*, knj. 1, Karlovac, 1891., str. 187.

koji su Vlahe proganjali kao doušnike i uhode. Molio je za dozvolu da se nastani u Slavonskoj krajini. Episkop je izjavio da će preko granice povesti još 40 Vlaha ili kalauza (*Wallachen oder Colaussen*). Zapovjednik Slavonske krajine Ivan Žigmund Herberstein¹² Štajerskom je zemaljskom odboru 5. listopada 1595. pisao da je vladika star čovjek, „ali pokazuje fino politično čuvstvo i poštenje“. Imao je dobar dohodak i u Remetama (orahovičkom manastiru), lijep stan te od svake vlaške kuće u Požeškom, odnosno Cerničkom sandžaku po nekoliko aspera. „Samo sbog kršćanske svoje vjere ovamo pobjegao“. Herberstein mu je dopustio da se nastani u Slavonskoj krajini, a od Štajerskog je zemaljskog odbora molio pomoć za opskrbu uz napomenu „obećavanja vladike tim su pouzdanija, što su se već lanjske godine mnogi Vlasi tako, kao što on izjavljivali, te ih je samo bio uplašio pad tvrđje Gjurske (Raab), da nisu ovamo uskočili.“ Nadvojvoda je dekretom dopustio da vladika može stanovati u Slavonskoj krajini te da dobiva plaću vojvode, „a da se imaju primati Vlasi koji bi ovamo dobjegli.“ Ujedno je bila doznačena potpora za 40 Vlaha koje je episkop namjeravao dovesti.¹³ Na osnovi zaključaka štajerskih staleža i po nalogu nadvojvode Ferdinanda, episkopu je odobreno osoblja koliko mu je trebalo za posluhu „da ga dobro čuva i čim uzmože da ga dovede u Graz.“ Prijelaz episkopa Vasilija na područje Slavonske krajine je dao moguću veći značaj pregovora između Herbersteina i novih doseljenika.¹⁴

Zapovjednik Slavonske krajine je 30. listopada 1595. nadvojvodi javio da ga je jučer na njegov poziv u Varaždinu posjetio vlaški episkop (*Wallachischen bischofs*), kojeg drži „časnim, finim, čednim i razboritim čovjekom, pa da su mnogo razgovarali u prilog kršćanstvu“. Vladika je istom prilikom „odao svoju ćud i svoje plemenite namjere; stoga smatra da će biti na veliku korist krajini jer ga i Vlasi uvelike poštuju.“ Zapovjednik je pisao nadvojvodi da će se o tome sâm osvjedočiti kada ga dovede k njemu u Graz.¹⁵ Što je bilo kasnije izvori ne govore, samo je poznato da je nadvojvoda još 21. veljače 1596. zastupnike štajerskih staleža pitao bi li primio Vlahe, koji su se sve brojnije javljali da mu se pokore, dok su zastupnici savjetovali da to učini.¹⁶

Počekom 1596. vodili su Vlasi iz Slavonije pod osmanskom vlašću, između ostaloga i oni sa zapadnog Psunja, Papuka, Ravne gore i susjednih područja, pregovore s križevačkim kapetanom Grgurom Laibacherom. Njihova želja je bila da se dosele na područje oko utvrda Slavonske krajine. Laibacher o tome nije želio sâm odlučivati pa je o tome obavijestio nadvojvodu Ferdinanda koji je ponudu predstavio štajerskim staležima. Staleži su odgovorili

¹² O njemu opširnije u: *Hrvatski biografski leksikon*, knj. 5, Zagreb, 2002., str. 529.

¹³ LOPAŠIĆ, Radoslav, Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu, n. dj., str. 67 – 68.

¹⁴ IVIĆ, Aleksa, Seoba Srba u Hrvatsku i Slavoniju, *Prilog ispitivanju srpske prošlosti tokom 16. i 17. veka*, Sremski Karlovci, 1909., str. 19.

¹⁵ SHKR, knj. 1, str. 201. – 202.

¹⁶ KLAJČ, Povijest Hrvata, knj. 5., n. dj., str. 520.

da barun Herberstein najbolje pozna ove Vlahe iz Osmanskog Carstva i da je on nedavno javio da su baš ti Vlasi razorili slavonski krajiški prostor te su „zaslužili da budu svi poubijani, a njihova sela da budu sa zemljom sravljena, ali s obzirom na korisne usluge, koje se od njih kao od austrijskih podanika mogu očekivati, potrebno bi bilo da im se izađe u susret“.¹⁷

Krajiški su zapovjednici nastavili s taktikom napada na osmanska pogranična područja pa je tako početkom studenoga 1596. general Juraj Lenković provalio u dio Slavonije pod osmanskom vlašću gdje je popalio utvrdu Voćin te navodno oko 200 sela. Istovremeno su se počeli buniti kršćani oko Cernika i Požege, a na njihovu je čelu, uz ostale, bio Franjo Ilinić koji je uz pomoć požeških franjevaca podignuo oko 2000 seljaka s kojima je provalio u Požegu i Veliku.¹⁸ Ta provala, kao i neuspješni pohod serdara Ahmet Hafis-paše prema Petrinji i njegov uzmak u Bosnu pozitivno su djelovali na kršćane u čitavome Bosanskom pašaluku.¹⁹ Križevački je kapetan Grgur Laibacher 16. lipnja 1597. iz Križevaca javio da je sa svojim krajišnicima nedavno vojevao u Slavoniji pod osmanskom vlašću te je tamo popalio nekoliko sela: Cepidlaku (Zepedtlaka), „Drabnikh“ i Kusonje (Cusina) koja su branila Požeški i Pakrački sandžak. Tom je prigodom oteo 1000 grla goveda, od kojih se trećina razbježala jer ih nije mogao brzo dopremiti zbog loših putova. Dio žitelja spomenutih sela se pridružio vojsci koju je vodio križevački kapetan te je sa sobom poveo 100 goveda i 400 jedinki sitnog blaga. Ukupno je bilo 117 osoba, od kojih je 37 bilo sposobno za nošenje oružja, i 14 obiteljskih glavara (11 iz Kusonje, a ostali iz Stupčanice). Od tih pribjega u Cirkveni su bile naseljene obitelji harambaše Aleksa i Radoslava te kalauza Vuka iz Kusonje (28 osoba). U Sv. Ivanu (Žabnu) obitelji harambaša Milja i Jurice te kalauza Ognjana iz Kusonje (24 osobe), u Glogovnici obitelj Vuice iz Kusonje (7 osoba), u Topolovcu Jurko Aganić (7 osoba), u Dubravi Ilija od Stupčanice (8 osoba), u Gradecu 8 pribjega iz Kusonje, u Križevcima pribjegi Stjepan i Milan iz Kusonje (svaki sa 7 osoba) te u Sv. Petru (Čvrstecu) kalauz Bergun iz Stupčanice (sa 4 osobe).²⁰ Uza spomenute se istih dana doselilo u Koprivnicu 16, a u Križevce 8 bjegunaca iz Osmanskog Carstva te im je Herberstein odredio stalno boravište u Slavonskoj krajini.²¹

Prema izvješću kapetana Laibachera od 3. rujna 1597. vidi se da su Vlasi koji su živjeli oko Voćina, Brezovice, Slatine, Spoja i Mikleuša bili spremni napustiti ta područja i „generalu

---

¹⁷ IVIĆ, Aleksa, Migracije Srba u Slavoniju tokom 16., 17. i 18. stoleća, Srpski etnografski zbornik, knj. 36., Naselja i poreklo stanovništva, knj. 21., Subotica, 1926.

¹⁸ HORVAT, Rudolf, Povijest Hrvatske, knj. 1, Zagreb, 1924., str. 291.

¹⁹ KLAIĆ, Povijest Hrvata, knjiga 5., n. dj., str. 539.

²⁰ LOPAŠIĆ, Prilozi za povijest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu, n. dj., str. 68.; Klaić, Povijest Hrvata, n. dj., str. 540. Kako se radilo o 117 osoba u 14 obitelji moguće je izračunati da je na jednu obitelj dolazilo 8,4 članova, a brojnost obitelji se kretala između 4 i 9,3 članova.

²¹ IVIĆ, Migracije Srba u Slavoniju, n. dj., str. 18.

se pokoriti“ ako bi Virovitica bila oslobođena od Osmanlija. Zapovjednik Slavonske krajine Žigmund Herberstein je 10. rujna 1597. izvijestio štajerske staleže da je dan prije poslao dvije postrojbe radi osvajanja Virovitice,²² ali i po narod koji je želio napustiti osmanski teritorij. Jednom od tih postrojbi s 1000 vojnika zapovijedali su Žigmund Fridrik Trautmansdorf i kapetan Laibacher te su se uputili prema Slatini. Ta je postrojba razorila i spalila Slatinu te je tom prigodom poginulo 400 osmanskih vojnika. Pri povratku su sa sobom povelili 1700 ljudi i više tisuća grla stoke. Ženu, djecu i stoku su otpremili u Slavonsku krajinu kako bi ih zaštitili od osmanske navale. Muškarce su, među kojima je bilo iskusnih vojnika, priključili svojoj postrojbi jer su namjeravali napasti Viroviticu. U sporazumu s nadvojvodom Ferdinandom ovi su Vlasi bili naseljeni oko Rovišća, što se može vidjeti iz izvješća kapetana Laibachera koji je 5. listopada 1597. javio da je gotova izgradnja kaštela u Rovišća određenoga za naseljavanje pribjezima, dok se u njegovoj ogradi moglo smjestiti još 40 kuća. Nadvojvoda Ferdinand je za prehranu doseljenika darovao novac i brašno, početkom listopada je hrvatsko-slavonske staleže pozvao da doseljenike opskrbljuju hranom sve dok oni ne nauče obrađivati zemlju jer će se inače morati opet vratiti u Osmansko Carstvo.²³

U Grazu su se 20. travnja 1598. štajerski zastupnici obratili nadvojvodi Ferdinandu kako bi se prebjeci iz Osmanskog Carstva smjestili u Slavonskoj krajini na takav način da se širenja krajine može primiti i druge prebjegce. Problem je bio u tome što nisu znali otkuda bi podmirili opskrbu jer su za to bili potrebni izvanredni troškovi pa su molili nadvojvodu da učini provizorne mjere dok se ne povisi ratna potreba određena od strane staleža.²⁴ U proljeće 1598. doselilo se novih 500 Vlaha, za koje je kapetan Laibacher u travnju molio dozvolu za podizanje kaštela u Pogancu²⁵ kraj Koprivnice²⁶ te naseljenje na tom prostoru. Aleksa Ivić smatra da su se u proljeće 1598. godine doselile dvije grupe Vlaha od kojih je jedna naseljena u Pogancu, dok su obje grupe zajedno brojile 500 ljudi.²⁷

Tri harambaše su 12. lipnja 1598. došli kao izaslanici osmanskih aga Dragule i Vučića s ponudom „da se žele predati kršćanstvu“. Zapovjednik Slavonske krajine Žigmund Herberstein srdačno ih je primio, no zahtijevao je s obzirom na prijevaru koja se odigrala s kostajničkim

²² N. ISTHVANFIO (ISTVÁNFFY), *Historia regni Hungariae, Viennae-Pragae et Tergesti*, 1758., str. 436.

²³ KLAIĆ, *Povijest Hrvata*, n. dj., str. 540 – 541.; LOPAŠIĆ, *Prilozi za povijest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu*, n. dj., str. 69. Ivić je napisao da se iz Slatine doselilo „1100 Srba sa 4000 komada marve. Doseljene Srbe naselio je Herberštajn u Rovišću i okolini.“ IVIĆ, *Migracije Srba u Slavoniju*, n. dj., str. 18.

²⁴ LOPAŠIĆ, *Prilozi za povijest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu*, n. dj., str. 70.

²⁵ O Velikom Pogancu usp: BJELOVITIĆ, Miloš, *Veliki Pogonac*, *Glasnik Geografskog društva RS*, sv. 3, Banja Luka, 1998., str. 125. – 134.

²⁶ KLAIĆ, *Povijest Hrvata*, n. dj., str. 542.

²⁷ IVIĆ, *Migracije Srba u Slavoniju*, n. dj., str. 18.

Vlasima da barem jedan aga dođe k njemu osobno. Izaslanici su obećali predati Pakrac i Veliku, a Herberstein se nadao da će mu preko ovih pregovora uspjeti pod habsburšku vlast podvrgnuti Cernički (Pakrački) i Požeški sandžak. Stoga je 16. lipnja iz Varaždina pisao u Graz nadvojvotkinji Mariji moleći novac kako bi svoju zamisao izveo mitom. General Herberstein se 23. lipnja 1598. žalio na odluku o tome da ne smije više primati Vlahe. On piše: „Zaista da bi valjalo o tom razmišljati, da li se mogu ovi siromašni ljudi ostaviti sada na cjedilu i u zdvojnosti, pošto su se sklonili na prijelaz. Turčin bi ih bez dvojbe grozno kaznio i tako sve prepriječio. Istina, da su Vlasi nestalni, ali i na Ugre i Hrvate ne može se pravo osloniti, čim ih neprijatelj nadjači. Nisu se Vlasi niti kod Klisa niti pri Kostajnici pokazali tako nepouzdana, kako ih neki opisuju. Ako bude sumnje proti njima, mogu se smjestiti na krajini dalje od medja, te treba s njimi blago i ljudski postupati, pa neće sigurno biti na štetu. Već je sve dogovoreno, kako će oni izručiti tvrdje Pakračku i Veličku. Valja samo da se naše čete primaknu tim tvrdjavam, pa će Vlasi, koji sačinjavaju većinu posade, otvoriti vrata. Tvrdje te lako će biti uzdržavati, pošto će u nje Vlasi iz okolice donášati dovoljno hrane. Ako bi se ove tvrdje opet izgubile, to će ipak ostati na krajini jamačno 1000 Vlaha. Naseljeni Vlasi jesu vjerni, a ovoga proljeća dobjeglo ih je opet 500. Nedolaze oni ovamo od straha, već s odanosti prema kršćanstvu i radi zazora od turskoga zuluma. Ako Vlasi ovamo prodju, to će Turci izgubiti svoje najbolje pješake čete i krajiške stražare, koji jim mnogo dopomogoše do gospodstva u ovih stranah.“²⁸

Nadvojvoda Ferdinand je u Grazu 1. srpnja 1598. molio cara Rudolfa 10.000 forinti u svrhu naseljavanja Vlaha. On je smatrao da Vlahe treba od protivnika napraviti u saveznike. „Zemljišni prostor, koji će se dobiti, raširiti će držanje carevo, a izbavit će se više tisuća kršćana iz čeljusti neprijatelja. Novci, što će se za tu svrhu potrošiti, biti će jamačno bolje upotrebljeni, nego li su upotrebljene one silne svote, što je stajala vojna za osvojenje Klisa i pokorenje tamošnjih Vlaha. Brza odluka tim je nužnija, jer bi mogli Turci doznati za urotu prije nego li bukne ustanak.“²⁹ Nadvojvoda je isti dan pozvao štajerske staleže neka se pobrinu da Vlasi imaju stalnu hranu kako ih Osmanlije ne bi odmamili. Pokrajina Štajerska prebjezima je odobrila 3000 forinti³⁰, a 11. srpnja 1598. nadvojvoda Ferdinand je dopustio generalu Herbersteinu da započne posao glede preseljenja Vlaha obećavši mu 1000 forinti za potrebe preseljavanja.³¹

General Herberstein je iz Varaždina 22. srpnja 1598. izvijestio nadvojvodu Ferdinanda o tome kako su tekli daljnji dogovori s vlaškim glavarima. Herberstein je pozvao Dragula agu 18. srpnja u Ivanić, a Vučića agu 19. srpnja u Križevce, no ni jedan od njih dvojice nije osobno došao

---

²⁸ SHKR, knj. 1., Zagreb, 1886., str. 266.

²⁹ SHKR, knj. 1., str. 267.

³⁰ LOPAŠIĆ, Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu, n. dj., str. 70.

³¹ SHKR, knj. 1, str. 267.

na dogovor, nego su poslali svoje predstavnike. Dragula je predstavljalo pet izaslanika, a među njima i harambaša Petar od Subotske. On je Herbesteina nagovarao da se preseljavanje Vlaha provede što prije jer su Osmanlije pazile na Dragula. Na drugoj strani, Vučićevi su predstavnici savjetovali da kršćanske postrojbe ne krenu po Vlahe na teritoriju Slavonije pod osmanskom vlašću sve dok slavonske osmanske postrojbe ne odu prema Budimu kako bi ga oslobodile od opsade. Vlaha, koji su se bili spremni preseliti je bilo iz 1000 kuća, a među njima 1200 „valjanih puškara“. Herberstein im je u nadvojvodino ime obećao pomoć te slobodu i milost. Herberstein je obećao vojnu pomoć pod uvjetom da se predaju gradovi Pakrac i Velika, za što je ustanovljena premija od 2000 talira, dok je izaslanicima pri odlasku uručen dar od 90 talira. Vojni je pohod bio odgođen na mjesec dana, a po dogovoru je Herberstein trebao uhititi nekoliko vlaških glavarara kako bi time umanjio sumnje.³² Herberstein je zajedno s banom Draškovićem provalio do Cernika koji je zauzeo i spalio te se vojska vratila s bogatim plijenom. U kolovozu 1598. se u okolici Ivanića naselilo 146 doseljenika iz Slavonije pod osmanskom vlašću. U listopadu se 500 doseljenika smjestilo u okolici Sv. Križa.³³ Nadvojvoda Ferdinand je 31. listopada 1598. opomenuo štajerske staleže neka Vlasima ili pribjezima (*Wallachen oder Pribegen*) doznače provijant, dok ih zapovjednik Slavonske krajine ne uvrsti u iskaz krajiške vojske.³⁴

Početak studenoga 1598. upale su ivaničke krajiške postrojbe na teritorij Osmanskog Carstva u pravcu Pakraca te su iz pakračkog kraja dovele 350 Vlaha s njihovim starješinama Dragulom agom i Vučićem agom.³⁵ Na obnovljeni poziv nadvojvode Ferdinanda štajerski staleži su se obvezali da će Vlasima pružiti dovoljno hrane, ali su ujedno zamolili neka jedan dio troškova pridonesu i hrvatsko-slavonski staleži. Razlog je bilo to što su štajerski staleži smatrali da im je obveza uzdržavati samo vojsku, a ne i doseljenike. Ujedno su preporučili

³² SHKR, knj. 1, str. 267.

³³ H. ORTELIUS, M. MEYER, *Ortelius redivivus et continuatus, oder der Ungarischen Kriegs-Empoerungen historische Beschreibung*, Nuernberg, 1665., str. 243., J. V. VALVASOR, *Die Ehre des Herzogthums Krain / von Johann Weichard Freiherrn von Valvasor*, knj. 4., Ljubljana, 1879., str. 128., IVIĆ, *Migracije Srba u Slavoniju*, n. dj., str. 18.

³⁴ LOPAŠIĆ, *Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu*, n. dj., str. 70.

³⁵ IVIĆ, *Migracije Srba u Slavoniju*, n. dj., str. 18. U bilješki 7 piše: „Pri vođenju pregovora o seobi sačuvani dokumenti ističu poimenično obe ove srpske starešine i vele, da je Dragula aga imao uticaja na Srbe u okolici Pakraca, a Vučić aga je bio vođa Srba u okolici Velike. Poslije seobe spominje se samo Dragula-aga, koji je na austrijskoj strani dobio vojvodski čin. I njegovi potomci Dragulovići su zauzimali ugledno mesto među srpskim slavonskim graničarima. Iako se za Vučić-aga na spominje izrijekom da je prešao na austrijsku stranu, možemo to utvrditi po njegovim potomcima, koji se od sada spominju na platnim spiskovima slavonske granice. Tako se spominju husar Damjan Vučićagić (1626 i 1630), Nikola Vučićagić (1647), zastavnik Jovan Vučićagić (1650), husar Todor Vučićagić (1651), svi u križevačkoj kapetaniji.“

Dragula agu koji se netom doselio iz Osmanskog Carstva.³⁶ U rujnu 1599. Herberstein je doselio nekoliko obitelji, a u 2. listopada su postrojbe iz Ivanića doselile 120 obitelji u kojima je, po Iviću, bilo 995 duša.³⁷ Doseljenika je bilo više jer Lopašić donosi podatak da se iz Cerničkog sandžaka doselilo 1200 duša (*seelen*) iz 120 kuća (*heuser*).³⁸ Ivićevu brojku od 995 duša preuzeo je Karl Kaser.³⁹ Aleksa Ivić je vjerojatno taj podatak, iako to ne navodi u bilješkama, preuzeo iz izvješća zemaljskog opskrbnika iz Radgone od 5. listopada 1599., u kojem piše da je u Ivanić nedavno došlo 955 Vlaha iz Osmanskog Carstva.⁴⁰ Ivićeva brojka o 995 doseljenih Vlaha je očito tiskarska greška (koju je preuzeo i Kaser) jer se, prema pouzdanom izvoru, radi o 955 Vlaha. Podatak da su oni živjeli u 120 obitelji neprecizan je jer se radilo o 120 kuća iz kojih se doselilo ukupno 1200 Vlaha u Slavonsku krajinu. Ako se od oko 1200 oduzme 955 Vlaha, moguće je zaključiti da ih se preostalih oko 245 preselilo na neko drugo područje – možda na područje Križevačke ili Koprivničke (nat)kapetanije.

S njima je došlo i oko 3000 grla stoke. Doseljenici su ranije stanovali u 17 sela: Rogoly (danas Gornji i Donji Rogolji), Rassoscskha, Dschafferagynczy, Benkhoczy (danas Benkovac), Borouczy (danas Borovac), Khukawycze, Tschaye (danas Cage), Rakoutschany, Dranoucziej, Pusstossel, Zsmertinczy (danas zaselak Smrtići zapadno od Pakraca ili Smrtić zapadno od Cernika), Bogytscheuyschy (danas Gornji Bogičevci), Medary (danas Medari), Dragalytschy, Barschtanycza, Markt zu Wela Ztyna (danas Bijela Stijena). Vlasi su prije dolaska zapalili svoja naselja.⁴¹ Prema nazivu naselja, ovi doseljenici su bili podrijetlom iz područja obronaka Psunja i Kričkog brda, odnosno s prostora između Cernika i Pakraca.⁴² Danas na tom području nema nekih od spomenutih vlaških sela pa je moguće pretpostaviti kako se iz njih iselilo cjelokupno stanovništvo. Moguće je da su preseljenici iz nekih od njih osnovali nova sela kojima su davali stare nazive. Ta je vjerojatnost dopuštena npr. kod sela Kukavica (današnji naziv Sokolovac). Ako bi se, budućim istraživanjima, potvrdilo da je selo Kukavica (u Koprivničkoj natkapetniji) osnovano doseljavanjem stanovništva iz istoimenog sela u Slavoniji pod osmanskom vlašću, onda bismo mogli pretpostaviti da se ranije spomenutih 245 Vlaha, koji se nisu naselili u

³⁶ LOPAŠIĆ, Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu, n. dj., str. 70.

³⁷ IVIĆ, Migracije Srba u Slavoniju, n. dj., str. 19.

³⁸ LOPAŠIĆ, Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu, n. dj., str. 72.

³⁹ KASER, Karl, Slobodan seljak i vojnik, knj. 1, Zagreb, 1997., str. 89.

⁴⁰ LOPAŠIĆ, Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu, n. dj., str. 72.

⁴¹ LOPAŠIĆ, Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu, n. dj., str. 72.

⁴² Veliki atlas Hrvatske, Zagreb, 2002.

ivaničkome kraju, najvjerojatnije naselilo na graničnom području između Koprivničke i Križevačke (nat)kapetanije – i to u okolici Kukavice.

U opskrbi Vlaha bilo je dosta problema, a ona je postala problematična ne samo za Vlahe, nego i za štajerske staleže. Doseljednici su sa sobom doveli stoku, ali ne i žitarice. Vlasi su trebali biti zbrinuti samo tijekom zime da bi potom vlastitom obradom i sijanjem privredili toliko da je žitarica bilo dovoljno za isporuku.⁴³ Još su u jesen, točnije u studenom 1599. štajerski staleži doznali 1000 četvrti prosa iz Ptuja, koje su Vlasi preuzimali u Varaždinu.⁴⁴

Ivanički zapovjednik Gašpar Gleisbach 13. je svibnja 1600. godine javio generalu Herbersteinu da je s petrinjskom vojskom išao na teritorij Osmanskog Carstva, a prilikom toga pohoda dobrovoljno su se predali stanovnici sela na obroncima Pakračke gore, sjevernim obroncima Psnja i južnim obroncima Ravne Gore: Kusunje (Kussonye), Dereza (Deressa), Grahovljani (Grahovlijanj), Kričke (Krychke), Bobani (Bobany), Šumetlica (Sumechycza), Cikote (Czikothe) i Prgomelje (Pergamelye) s 828 osoba, od kojih je 309 bilo muškaraca. Oni su došli u Ivanić pod vodstvom harambaše Dragića iz Kusunja. Dana 12. svibnja svi su doseljenici bili popisani. Trećina ih je bila naseljena, na vlastitu molbu, u rodbine u Rovišću. Gleisbach je 161 doseljenika uzeo na službu u Ivanić, dok ih se 432 s harambašom Dragićem naselilo oko Ivanića, „kao naseljenici oko starca Bogdana, koji je otprije ondje prebivao“. Njih je Gleisbach namjeravao iskoristiti za izgradnju utvrde u Ivaniću kojoj je krajiški graditelj Pasqualini napravio osnovu.⁴⁵

U skupini su doseljenika, koji su se naselili u okolici Ivanića bili: Dragić harambaša (sa 16 članova obitelji), Radivoj Novaković (9), Marko Pokračević (8), Smoljan Ivanković (14), Grubac Radovanović (12), Dragia Radovanović (11), Dobrica Milić (13), Vuić Ivanović (13), Dargoilo Vujčić (17), Vraneš Jovanović (12), Pop Ilija (7), Vraneš Ognjanović (10), Petko Vranešević (12), Branko Vuičić (20), Jovan Petrović (16), Novak Miotić (8), Vuić Vujčić (8), Prodan Gjurgjević (12), Radoica Vukdragović (13), Radvo Pavnović (9), Milia Milosavić (5), Bogdan knez (9), Ivo Vučić Agić (15), Raosav Kalinić (11), Marinko Gjurjić (10), Radvo Radojević (6), Raosav Radojević (6), Ostoja Rajaković (7), Vukašin Rajaković (6), Ivan Vojnović (9), Dragoje Dejanović (16), Ratko Milojčić (6), Pavko Radojević (5), Radivoj Radojević (7), Poznan Vranešević (6), Radim Vuković (8), Radosav Damjanović (10), Milorad Milinović (10), Vojin Petković (6), Živko Ivanišević (4), Plansa (Plavša) Ivanišević (9), Radosav Cvetić (4), Jovan Rajinović (4), Miroslav Klisurić (7), Radoja Draganić (10), Vidak Vuičić (6), Radman Kuić (6), Martin Dragojević (7), Vidak Rajaković (6), Radvo Petković (5), Dragoslav Rajčević (3), Vuica

⁴³ KASER, Slobodan seljak i vojnik, n. dj., str. 90.

⁴⁴ LOPAŠIĆ, Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu, n. dj., str. 72.

⁴⁵ KLAJČ, Povijest Hrvata, knj. 5, n. dj., str. 542., LOPAŠIĆ, Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu, n. dj., str. 73.

Starčević (6), Vučeta Ilić (5), Vuica Stipanović (11), Dobrica Malešević (9), Živko Katić (7), Bogdan Jovanović (8). Vuin Jovanović (7), Vuić Česjaković (7), Manojlo Selaković (3), Radivoj Heraković (5), pop Milim (14), Ognjan Leposavić (7), Vučko Godečević (4), Vukoje Niešić (3), Bogdan Dejanović (6), Vuk Žirinac (8) i Slavuj Voković (8).⁴⁶

Ukoliko se od 828 oduzme 161 doseljenik koji je uzet na službu u Ivanić te 432 koja su se naselila u okolicu Ivanića, preostaje 235 njih koji su se naselili u okolici Rovišća. No u popisu od 12. svibnja 1600. u rovišćanskom se kraju naselilo 238 doseljenika, čiji su starješine bili: Raić Čavčić (sa 6 članova obitelji), Jovan Cvetić (8), Radozna Goranović (25), Voin Goranović (8), Rain Goranović (10), Radvo Vočinić (17), Obrad Malešević (9), Jovan Ognjanović (8), Petar harambaša (14), Todor Radovanović (8), Damjan Vuić (8), Filip Raosavić (5), Radota Radmanović (6), Raosav Vuković (10), Bogoje Lončar (2), Mileta Radojević (15), Miloš Roslavić (6), Mučić Mihajlović (6), Raić Mikadinović (7), Vukman Jovanović (17), Mihać Bunčević (12), Mileta Radojević (8), Tomo Radulović (5) i Negovan Marković (8).⁴⁷ Na osnovi proučavanja toponimije moguće je utvrditi i točnu lokaciju gdje su bili naseljeni. Kako se južno od Rovišća od početka 17. stoljeća spominje selo Prgomelje, koje ima svog „dvojnika“ po nazivu istočno od Pakraca, moguće je pretpostaviti da se dio doseljenika iz psunjsko-pakračko-ravnogorskog područja naselio upravo u to selo. Jednako tako, spominje se i selo Dereza pokraj Čazme, što možda ukazuje na dio doseljenika iz istoimenog sela pokraj Pakraca.

U svibnju 1602., nakon nemira u Križevačkoj kapetaniji, ivanički vojnici upali su na teritorij Osmanskog Carstva. Vodio ih je ivanički zapovjednik Ivan Kristof Prank s vojvodom u Ivaniću Dragulom Dragulovićem, rajnskim vojvodom Vukićem Miloševićem i harambašom Dragićem, kloštarskim vojvodom Petrom Hasanovićem, svetokriškim vojvodom Dmitrom Prugovićem i vojvodom Vukom. Oni su napali Cernik, Draganovce, Galetince, Petrovicu, Vrh, Malu i Veliku Peručiju, Katiborje, Pridborje, Drežnik, Kurt-agino selo, Hagijanovce, Podgaje, Bukule, Mihaljevac, Bodovalce, Stoborje, Male Sočice, Vrbje, Ljupinju, Sovinjak, Kožuhovicu, Čremočište i Baničino. Zauzeli su mnogo stoke i stvari te doveli mnogobrojne obitelji naselivši ih među ranije doseljenike. Dvorsko ratno vijeće pobrinulo se za prehranu novih doseljenika.⁴⁸

Ivić smatra kako je moguće da je „hrabro držanje Srba bilo uzrokom, što se po turskim krajevima raširila vest, da slavonski Srbi vode pregovore sa Turcima radi povratka u Tursku i radi zajedničke akcije protiv austrijskih graničara. Krajem aprila 1603. uskoči jedan hrišćanin iz turskog dela Ugarske i preda se četama ugarskog graničarskog zapovednika barona Kolonića.

⁴⁶ LOPAŠIĆ, Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII. vieka iz štajerskoga zemaljskoga arhiva u Gradcu, n. dj., str. 73 – 74.

⁴⁷ LOPAŠIĆ, Prilozi za poviest Hrvatske XVI. i XVII....., n. dj., str. 74.

⁴⁸ Steiermärkisches Landesarchiv Graz (STLA), Militaria, Sch. 127., IVIĆ, Migracije Srba u Slavoniju, n. dj., str. 20 – 21.

Pri preslušanju saopšti ovaj pribeg, da se u Turskoj otvoreno priča, da Srbi na slavonskoj granici stoje u sporazumu s Turcima i da im obavljaju uhodsku službu. Kolonić saopšti ovo nadvojvodi Ferdinandu i predloži mu da dade pohvatati i kazniti srpske prvake kao izdajnike⁴⁹

Nadvojvoda Ferdinand je 10. svibnja 1603. naložio Zapovjedniku Slavonske krajine Ivanu Žigmundu Herbersteinu da prema nevjernim Vlasima postupi najoštrije. Herberstein je u pismu pisanom u Varaždinu 14. svibnja 1603. branio Vlahe od glasina koje je širio pukovnik Kolonić te je nadvojvodi Ferdinandu odgovorio da se ne smije brzati s osuđivanjem Vlaha i s izvršenjem osude jer neodređena pričanja ne predstavljaju dokaze. Ukoliko prebjeg koji je informirao Kolonića zna nešto više, neka dođe u Varaždin i izvjesti Herbersteina točno koji su Vlasi suradnici Osmanlija. Herberstein je napisao da je Vlaha bilo mnogo i da žive u trima natkapetanijama: Koprivničkoj, Križevačkoj i Ivaničkoj. Oni su se iz Osmanskog Carstva doselili sa ženama i djecom, ostavivši svoje posjede te sada vjerno služe u Slavonskoj krajini. Herberstein se osobno osvjedočio njihovu poštenome i hrabrom držanju prilikom nedavnog osmanskog upada. On drži da bi se kažnjavanjem Vlaha išlo na ruku Osmanlijama, koji su vjerojatno sami plasirali dezinformacije o vlaškoj nevjeri kako bi im se na taj način osvetili.⁵⁰

U studenome 1603. godine novi je zapovjednik Slavonske krajine, barun Trautmansdorf, poslao križevačkoga zapovjednika Schrottenbacha s 1500 vojnika u napad na Orahovicu koju su spalili zajedno s okolnim selima. S plijenom i zarobljenicima te križevačkim vojnicima iz Osmanskog Carstva iselile su se mnoge obitelji koje je Trautmansdorf naselio po Slavonskoj krajini.⁵¹ Nije poznat broj doseljenika 1602. i 1603. godine.

U kolovozu 1605. jedan prebjeg iz Osmanskog Carstva vojnim je vlastima priopćio da Vlasi iz okolice Koprivnice stoje u sporazumu s Osmanlijama te su im spremni predati Koprivnicu. Ova je vijest odmah bila javljena nadvojvodi koji nije reagirao. U Dvorskom ratnom vijeću tada je sjedio bivši zapovjednik Slavonske krajine Ivan Žigmund Herberstein koji je dobro poznao Vlahe te je sada mogao usmeno suzbiti klevete protiv njih. Čini se da je Herbersteinova zasluga to što Dvorski ratni savjet nije reagirao na prijavu Tome Erdódyja o vlaškom dogovaranju s Osmanlijama.⁵² Zbroje li se podaci, dobiva se suma od više tisuća iseljenih vlaških obitelji preseljenih u razdoblju od 1586. do 1600., s time da je najveći intenzitet naseljavanja bio između 1597. i 1600. godine. To će iseljavanje imati dugoročne demografske posljedice na širi prostor.

⁴⁹ IVIĆ, Migracije Srba u Slavoniju, n. dj., str. 21.

⁵⁰ SHKR, knj. 1, str. 315. – 317.

⁵¹ IVIĆ, Migracije Srba u Slavoniju, n. dj., str. 21.

⁵² *Kriegsarchiv* (KA), IÖHKR, Vindica, Prot. Sept. 1605., IVIĆ, Migracije Srba u Slavoniju, n. dj., str. 22.